

Lakivaliokunnalle

Lausunto asiassa VNS 4/2021 vp Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta

Tuomioistuinvirasto on oikeusministeriön hallinnonalalla toimiva itsenäinen virasto, jonka tehtävänä on huolehtia tuomioistuinten keskushallintotehtävistä ja toimintaedellytyksistä. Tuomioistuinvirasto lausuu selonteosta yleisellä tasolla ja erityisesti niiltä osin kuin selonteossa esitetyillä seikoilla on yhteys tuomioistuinten toimintaan.

Yleistä

Selonteon mukaan sen tavoitteena on varmistaa sisäisen turvallisuuden edelleen kehittyminen niin, että Suomi on tulevaisuudessa entistä turvallisempi maa kaikille ihmisille ja ihmisryhmille. Sisäisellä turvallisuudella tarkoitetaan niitä yhteiskunnan ominaisuuksia, joiden johdosta ihmiset voivat nauttia oikeusjärjestelmän takaamista oikeuksista ja vapauksista ilman rikollisuudesta, häiriöistä, onnettomuuksista ja niihin rinnastettavista kansallisista ja kansainvälisistä ilmiöistä johtuvaa pelkoa tai turvattomuutta. Tuomioistuinvirasto pitää selonteon tavoitetta kannatettavana ja korostaa siinä esitettyä lähtökohtaa, jonka mukaan turvallisuusviranomaisten ja oikeudenhoidon palvelut on tuotettava siten, että ihmiset saavat tarvitsemansa avun koko maassa nopeasti, tehokkaasti ja yhdenvertaisesti.

Tuomioistuinlaitos on merkittävä osa oikeudenhoidon järjestelmää ja oikeusvaltion tae. Tuomioistuimissa käsitellään asioita, jotka koskettavat ihmisiä ja yhteiskuntaa hyvin laaja-alaisesti. Tuomioistuinlaitoksen toiminnan häiriintyminen tai keskeytyminen lisäisi levottomuutta yhteiskunnassa ja vaarantaisi selonteon tavoitteena olevan sisäisen turvallisuuden kehittymisen nykyistäkin suotuisampaan suuntaan. Rikosasioiden käsittely liittyy selkeimmin sisäiseen turvallisuuteen ja yhteiskuntarauhan toteuttamiseen, mutta myös muilla tuomioistuimissa käsiteltävillä asioilla on vahva liityntä niihin. Esimerkiksi turvapaikanhakijoiden valitusten joutuissa käsittely hallinto-oikeuksissa voi osaltaan edistää sisäistä turvallisuutta ja yhteiskuntarauhan säilymistä.

Kuten todettua, rikosasioiden käsittely on yksi tuomioistuinten perustehtävistä. Samoin kuin poliisilla tuomioistuimilla on merkittävä rooli rikosvastuun

toteuttamisessa. Rikosvastuun toteuttaminen alkaa esitutkinnassa edeten syyttäjältä tuomioistuimeen ja edelleen tuomion toimeenpanoon. Rikosprosessiketju on vahva vain, jos sen jokainen lenkki on vahva ja pystyy suorittamaan omaa tehtävänsä tehokkaasti ja tuloksellisesti.

Rikosprosessiketjun resursoinnista

Laadukkaat palvelut edellyttävät riittäviä voimavaroja. Kuten selonteossa on esitetty rikosten esitutkinnasta rangaistusten täytäntöönpanoon yltävän rikosprosessiketjun aiempien vaiheiden toimijoiden resurssit ja tuloksellisuus vaikuttavat suoraan ketjussa seuraavina olevien toimintaan. Rikosprosessiketju voi toimia ja rikosvastuu toteutua tehokkaasti vain, jos ketjun kaikkien toimijoiden riittävä resursointi on turvattu pysyvästi.

Tuomioistuinvirasto korostaa nimenomaan perusrahoituksen riittävän tason ja pysyvyyden turvaamisen tärkeyttä. Jos rikosprosessiketjun kaikkien toimijoiden riittävä perusrahoitus turvataan, ketjulla on paremmat edellytykset kestää myös toimintaympäristön muutoksesta aiheutuvat asiämäärien vaihtelut ja toteuttaa rikosvastuuta tehokkaasti ja tuloksellisesti kaikkina aikoina. **Ainoastaan poikkeuksellisista ilmiöistä johtuvat lisäresursoinnin tarpeet tulisi hoitaa määräaikaisten resurssein.** Pahimmillaan perusrahoituksen puutteellisuus ja määräaikaisten lisäresursointi ketjun yhdessä osassa voi johtaa asioiden käsittelyn ruuhkautumiseen sen toisessa osassa. Riittävä perusrahoitus mahdollistaa myös tarkoituksenmukaisen henkilöstörakenteen ja vähentää rekrytointeihin kuluva hallinnollista työtä. Valtion pysyviä tehtäviä tulee lähtökohtaisesti hoitaa vakituisissa viroissa ja pysyvissä virkasuhteissa.

Tuomioistuinvirasto kannattaa selonteossa esitettyä tavoitetta siirtää viranomaisten toiminnan painopistettä reaktiivisista palveluista ennalta ehkäisyyn kuitenkin siten, että myös rikosprosessiketjussa poliisin jälkeen tulevien syyttäjälaitoksen, tuomioistuinlaitoksen ja rikosten täytäntöönpanosta vastaavien viranomaisten riittävä rahoitus turvataan. Kuten selonteossakin on todettu, ennalta ehkäisevä toiminta on taloudellisesti kannattavaa, kun rikosten ja häiriöiden vahingoista sekä mahdollisesta rikosprosessista ja kriminaalihuollosta aiheutuvat kulut pienenevät. Poliisin ennaltaehkäisevään toimintaan panostaminen ja poliisin riittävän rahoituksen turvaaminen voivat vähentää tuomioistuimeen asti etenevien rikosasioiden määrää. Samalla on kuitenkin huomioitava, että perinteiset uhat pysyvät, mutta muuttuvat yhä monimutkaisemmiksi ja että globaalit kehityskulut sekä kokonaan uudet uhat haastavat viranomaistoimintaa. Rikosten ennalta ehkäisyyn panostamisella ei voida koskaan päästä kokonaan eroon rikosasioista.

Rikosten ennalta ehkäisyn ja rikosvastuun toteuttamisen ohella poliisin toiminnalla on myös suoria vaikutuksia tuomioistuinten toimintaan. Poliisi turvaa

oikeudenkäynnin toteutumista konkreettisesti esimerkiksi antamalla virka-apua tiedoksiantotehtävää toteuttavalle haastemiehelle tai turvaamalla yleistä järjestystä oikeudenkäyntitilaisuudessa. **Tällaisten tehtävien ei tulisi koskaan jäädä hoitamatta poliisin puutteellisten resurssien vuoksi. Oikeudenkäynnin järjestämiseen liittyvän poliisin virka-avun tulisi myös aina olla maksutonta tuomioistuimille.**

Selonteon mukaan turvallisuusviranomaisten tehtäväkenttä on viimeisen viiden vuoden aikana pysyvästi monimutkaistunut ja laajentunut, samalla osaamisen vaatimustaso on moninkertaistunut. Tuomioistuinvirasto voi osaltaan vahvistaa näkemyksen. Sama kehitys on nähtävissä myös tuomioistuimissa. Tuomioistuinvirasto pitää huolestuttavana sitä, että toimintaympäristön muutos yhdistettynä niukkoihin resursseihin pakottaa poliisin priorisoimaan tehtäviään aiempaa enemmän. Poliisin tehtävien priorisoinnin lähtökohtana tulisi olla rikosvastuun toteuttamisen tarkoituksenmukaisuus, ei poliisin puutteellinen resursointi.

Lopuksi

Kuten selonteossakin on todettu, Suomessa on perinteisesti ja kansainvälisesti vertaillen vahva yhteiskuntarauha. Yhteiskuntarauha ja sisäisen turvallisuuden korkea taso eivät kuitenkaan ole itsestäänselvyksiä, vaan edellyttävät jatkuvaa toiminnan kehittämistä sekä kaikkien yhteiskuntarauhan toteutumista edistävien toimijoiden, kuten poliisin ja tuomioistuinlaitoksen, riittävää ja pysyvää resursointia.

Ylijohtaja

Riku Jaakkola

Päällikkö,
tuomioistuinten tuki ja yhteiskuntasuhteet

Anu Koivuluoma